

NŐSZERVEZETEK ÉSZREVÉTELEI A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV TERVEZETÉNEK A NŐK ELLENI ERŐSZAK KÜLÖNBÖZŐ FORMÁIT ÉRINTŐ RÉSZEINEK VONATKOZÁSÁBAN

2012. március

BEVEZETÉS

Az új Büntető Törvénykönyvről szóló előterjesztés (továbbiakban: Tervezet) indoklása a törvény megalkotásának alapvető indokai és tartalmi iránya közt utal a Nemzeti Együttműködés Programjára, mely többek közt az áldozatok védelmének kiemelt jelentőségét hangsúlyozza. A Program a jogalkotás feltételül szabja olyan törvények megszületését, „amelyek garanciát jelentenek a törvénytisztelők biztonsága számára”. A törvényhozó által megjelölt kettős cél valamennyi jogkövető állampolgár védelmének garantálása, s ezzel párhuzamosan a bűnelkövetők számára hatékony és visszatartó erejű büntetés kilátásba helyezése. Ezzel összhangban a nemzetközi emberi jogi standardok a nők elleni erőszakkal szembeni hatékony rendszer két alappilléreként az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását jelölik meg.

A jelen dokumentumot szignáló jogvédő szervezetek sajnálattal konstatálják, hogy a Tervezet ezen általános célja a férfierőszak női áldozatai tekintetében nem teljesült, s azáltal, hogy a jogalkotó nem veszi figyelembe a nők elleni erőszak sajátosságait, a nők testi, lelki, szexuális védelme e jogszabálytervezet által nincs kellőképpen biztosítva. Az ENSZ főtitkára szerint¹ a nők elleni erőszakkal szembeni hatékony fellépéshez elengedhetetlenek az egyértelmű politikák és jogi normák, melyek az erőszakot büntetni rendelik, az erős végrehajtó mechanizmusok, a jogalkalmazói kar, többféle szakma bevonása, továbbá a szoros együttműködés helyi nőcsoportokkal, civil szervezetekkel, kutatókkal és szakemberekkel, valamint magukkal a nőkkel. Fontos a politikai akarat kinyilvánítása a nők elleni erőszak megszüntetéséről a legfelsőbb állami vezetők és közhatalmi méltóságok részéről, mely azonban csak akkor vehető komolyan, ha a szép szavak mellé az állam a források megteremtéséről is gondoskodik. Az ENSZ előző, nők elleni erőszakkal foglalkozó különbiztosa megfogalmazásában azok minősültek jó vagy legjobb gyakorlatoknak, melyek tényleges változáshoz vezettek és hozzájárultak egy olyan politikai légkör kialakításához, mely a nemi egyenlőség megteremtésének lehetőségét javította. Ószinte reményünknek adunk hangot, hogy az alábbiakban kifejtésre kerülő információk a társadalmi egyeztetés keretében elősegítik a jogalkotót e cél megvalósításában.

A büntető anyagi jog megfelelő szabályozása fontos szerepet játszik az állami fellépésben. A nemzetközi emberi jogi normák alapján az állami fellépés minimumkövetelményei az alábbiak: a nemzetközi emberi jogi dokumentumok ratifikálása; a nők egyenlőségének alkotmányos garanciái és a diszkriminatív jogszabályok hatályon kívül helyezése; kormányzati koordinációs mechanizmus működtetése; megfelelő tényeken alapuló közpolitikák-cselekvési tervek kidolgozása (határidőkkel, felelősökkel, anyagi forrásokkal); hatékony jogszabályi keret kidolgozása; a nők elleni erőszak minden formájának kriminalizálása és az elkövető büntetőjogi

felelősségre vonása; a szakemberek és hivatali tisztviselők tudatosságának és érzékenységének növelése; a civil szervezetek támogató és jogérvényesítést segítő szolgáltatásai – védett házak, segélyvonalak stb. – számára források biztosítása; tudatosság-növelő és megelőző programok; a strukturális egyenlőtlenségek kérdésével való foglalkozás; adatok gyűjtése, rendszerezése és közzététele, ideértve a közpolitikák értékelését és az alap kutatásokat is.

A nők elleni erőszak megelőzése és az erőszakkal szembeni fellépés érdekében tervezett intézkedéseknek pontos empirikus adatokon kell alapulniuk.ⁱⁱ A jogalkotási törvény is megköveteli a jogszabályok előzetes hatásvizsgálatát. A társadalmi vitára bocsátott dokumentumok között ugyanakkor nem került bemutatásra célzott és részletes hatásvizsgálat a nők elleni erőszak, családon belüli erőszak tárgyában. (Mindössze egy vázlatos táblázat található az emberkereskedelem, illetve a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél az elévülési idő meghosszabbítása vonatkozásában, illetve egy másik, melyben „a hatások összefoglalója” szerint a „A 18 éven aluli személyek fokozott védelemben részesülnek”, azonban a felsorolt tényállások közül több is van, melynek nincsen köze a gyermekek védelméhez, és legalább egy, amelynek a hatása a gyakorlati tapasztalatok szerint a gyermekekre könnyen káros lehet.) Ez különösen aggasztó olyankor, amikor egy átfogó büntető anyagi jogi reform készül.

STATISZTIKAI ADATOK

Ahogy arra a Tervezet általános indoklása is hivatkozik, az erőszakos jellegű bűncselekmények száma 2006 óta folyamatosan növekszik, a bűnelkövetők 85%-a férfi. A nők elleni erőszakos bűncselekmények 22 százalékát partnerük vagy volt partnerük követte el. A férfiakra vonatkozó hasonló adat 3 százalék volt. A meggyilkolt nőknek több mint felét (volt) férjük vagy élettársuk ölte meg, Magyarországon a rendőrség adatai szerint pl. 2009-ben a megölt nők 51,2%-át (43 nőt), másik rendőrségi forrás szerint 76%-át (64 nőt) partnere ölte meg.ⁱⁱⁱ Magyarországon minden héten legalább egy nőt meggyilkol férje vagy volt férje, élettársa vagy volt élettársa, barátja vagy volt barátja. A partnerük által megölt férfiak bírósági aktáiból az esetek 80 százalékában tudható, hogy a nő elkövetővé válását hosszan tartó súlyos feleségbántalmazás előzte meg a férfi részéről. A nők 23 százaléka élt át legalább valamilyenfajta fizikai erőszakot jelenlegi vagy volt férjipartneré által. (Az adat konzervatív becslésű alsó érték.) A testi erőszakot átélt nőket partnerük az esetek legkevesebb 7 százalékában szexuálisan is bántalmazta. (Az adat konzervatív becslésű alsó érték.)^{iv} Az Országos Rendőr-főkapitányság 2009-es adatközlése szerint az egy háztartásban élők sérelmére elkövetett bűncselekmények száma 3.127 volt, ahol férfi az elkövető és nő a sértett. Volt élettárs sérelmére 3.603 eljárás indult családon belüli erőszak kapcsán, ugyanezen szempontok alapján. A 2009. évben nők sérelmére a férfiak a legnagyobb számban és arányban a **testi sértés** (2.528, 27 %) és a **zaklatás** (2.233, 24%) bűncselekményeket követték el. A nők sérelmére 64 (0,7%) esetben követték el **emberölést**. Ezen belül a kiskorú lányok sérelmére legtöbbször a kiskorú veszélyeztetése (362, 3,8%) és a testi sértés (199, 2,1%) bűncselekményeket követik el. Emberölést kiskorú lányok sérelmére a vizsgált időszakban 9 (0,1%) alkalommal követték el. A 60 év feletti nők sérelmére leggyakrabban 450 (4,8 %) esetben testi sértés, 271 (2,9%) esetben zaklatás bűncselekményt követték el.

Az Országos Rendőr-főkapitányság 2010-ben összesen 12.217 esetben rendelt el nyomozást családon belüli erőszak esetén, melynek 86,7%-ban férfi volt az elkövetője,

80%-ban az áldozat nő volt és az elkövető szűk családi köréből került ki. Ebben az évben 120 halállal végződő családon belül elkövetett erőszakos eset történt.

Mint ismeretes ezekben az esetekben a látencia igen magas, csupán minden tizedik eset jut a hatóságok látókörébe.

Az Európa Tanács 2006-os számításai szerint egy 10 milliós ország családon belüli erőszakkal kapcsolatos beavatkozási, rendőri, egészségügyi ellátási és egyéb költségei mintegy évi 400 millió eurót tesznek ki. A fenti számítás alapján az Európa Tanács országaiban évente 33 billió eurót csak a kezeletlen családon belüli erőszak költségei visznek el.^v

NEMZETKÖZI HÁTTÉR

A nemzetközi szokásjog és egyezményes jog alapján az államoknak pozitív kötelezettségük van a nők elleni erőszakkal szembeni fellépésre. E cselekmények megelőzése, nyomozása, az elkövetők megbüntetése és az áldozatok számára jóvátétel biztosítása terén az államnak kellő gondossággal („due diligence”) kell eljárnia, függetlenül attól, hogy a cselekményeket állami szereplők vagy magánszemélyek követik el.^{vi}

A külföldi jó példák segítenek más országok gyakorlatát kialakítani, mivel maga a szabályozandó jelenség minden országban ugyanaz, a jogrendszer pedig nem tér el annyira, hogy azt ne lehessen megfelelően adaptálni. Egy gyakorlat akkor minősíthető jónak, ha az hatékony, jól reflektál a szabályozni kívánt társadalmi jelenségre, fenntartható, releváns és innovatív.

A megfelelő állami fellépés egyik indikátora a vonatkozó nemzetközi egyezmények aláírása, ratifikálása. Európai szinten történelmi jelentőségű az Európa Tanács 2011-ben elfogadott Egyezménye a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról.^{vii} Mivel Magyarország az egyezménynek még nem részes állama, a nők elleni és a családon belüli erőszakkal szembeni állami fellépéshez, a valódi politikai akarat kifejezéséhez elengedhetetlenül fontosnak tartjuk az egyezmény mielőbbi aláírását, ratifikálását. Az egyezmény ugyan Magyarországra nézve (még) nem teremt jogi kötelezettséget, de mivel ez a jogfejlődést is figyelembe vevő legfrissebb nemzetközi emberi jogi dokumentum a témában, a jogalkotók számára javasoljuk, hogy a Btk. vonatkozó rendelkezéseit az Egyezményben foglaltakra alapozva határozzák meg. Szintén fontosnak tartjuk a gyermekek szexuális kizsákmányolással és szexuális erőszakkal szembeni védelméről^{viii} szóló, valamint az emberkereskedelem elleni^{ix} európa tanácsi egyezmények mielőbbi ratifikálását.

A külföldi tapasztalat azt mutatja, hogy a XX-XXI. századi átfogó büntetőjogi reformok kiterjedtek a patriarchális rendet konzerváló, archaikus jogi maradványok kiiktatására is. Ezt a tervezet részben megtette, amikor a „közösülés”, „fajtalankodás” középkori terminusokat megváltoztatta, ugyanakkor számos ponton, különösen a szexuális erőszakos bűncselekmények esetén a terminológiai tisztítás nem történt meg.

A TERVEZET SZÖVEGÉNEK ELEMZÉSE

Szövegszerű javaslatainkat a keretes részben vastag betűvel szedve jelöltük.

ÁLTALÁNOS RÉSZ

IV. Fejezet

A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok

16. A jogos védelem

27. §

(1) Nem valósít meg bűncselekményt, akinek a cselekménye a saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

(2) A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az az élet kioltására is irányult volna, ha

a) azt személy ellen éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve vagy csoportosan követik el,

b) az a lakásba, éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve vagy csoportosan történő jogtalan behatolás,

c) az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen vagy felfegyverkezve történő jogtalan behatolás,

d) az a nemi önrendelkezést sértő [a Tervezet szöveghasználata szerint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni] bűncselekményt valósít meg,

e) az családon belüli erőszak körében valósul meg.

(3) Nem büntethető, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedségből vagy menthető felindulásból lépi túl.

(4) A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.

Indoklás: A szexuális erőszakra vonatkozó szakirodalom szerint a szexuális támadást elszenvedő emberek halálfélelmet élnek át az erőszak közben. Erre vagy lebénelással vagy külső szemlélő számára eltúlzottnak vélt védekezéssel reagálnak. A szexuális erőszak áldozatainak védelme érdekében szükségeszerű ennek a valós helyzetnek is a beemelése a törvényszövegbe.

A jogos védelemre való hivatkozás igen nagy számban fordul elő olyan bántalmazottak esetében, akik több éves, évtizedes bántalmazást követően okoznak sérülést bántalmazójuknak vagy ölik meg őt. A kiforrott bírói gyakorlat a családon belüli erőszak eseteire nem alkalmazza a jogos védelem jogintézményét, mivel annak megállapításához szükséges kritériumok (pl. szükségesség, arányosság) ezekben az esetekben nem teljesülnek. Az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala 2009-ben összehívott egy kormányközi szakértői csoportot, hogy felülvizsgálják az ENSZ Közgyűlés által 1997-ben elfogadott *Modellértékű stratégiák és gyakorlati intézkedések a nők elleni erőszak megszüntetéséért a bűnmegelőzés és a bűnügyi igazságszolgáltatás területén* című dokumentumot.^x A felülvizsgált *Modellértékű stratégiák* alapján az államoknak biztosítaniuk kell, hogy az erőszak női áldozatainak jogos védelemre való hivatkozását, különösen a bántalmazott nő szindróma fennállása esetén az ellenük folyó büntetőeljárás, valamint a büntetéskiszabás során figyelembe vegyék.

18. A büntethetőség elévülése

30. §

(1) A büntethetőség - a (2)-(3) bekezdésben meghatározottak kivételével - elévül

a) emberkereskedelem, illetve a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény

esetében - ha a bűncselekmény elkövetésekor a sértett a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be

- legalább a sértett tizennyolcadik életévének betöltését követő öt év,

b) egyéb bűncselekmény esetében a büntetési tétel felső határának megfelelő idő, de legalább öt év elteltével.

Üdvözljük a Tervezet e változtatásának háttérében meghúzódó felismerést, ugyanakkor az áldozatok valóságának figyelembe vétele a büntethetőség elévülésének eltörlését indokolja, tekintettel arra, hogy a gyermekkorban elszenvedett trauma sok esetben annyira mély, hogy maga az áldozat is csak 20-30 év múlva vagy valamely, felnőttkorban átélt traumatikus vagy katartikus élmény (halálesemény, gerekszülés, stb.) kapcsán kerül felszínre, más esetekben pedig az erőszakot elkövető személy a tizennyolcadik életév elérését követően sem szokta abbahagyni az erőszakot, azt akár további öt éven túl is folytatja. Az időbeli korláttal sok incesztus-túlélőt fosztanak meg a jogérvényesítés lehetőségétől. Az emberkereskedelem áldozatai esetében az elkövető évekig könnyen figyelmemmel kísérheti az áldozat sorsát, vagy akár továbbra is fennhatóságot gyakorolhat rajta (pl. családján keresztül vagy zsarolással), így nem indokolt az elévülés bármely korlátozása.

Javasolt:

(2) Nem évül el a XIV., XV. és XX. Fejezetben meghatározott, és az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmények, valamint az emberkereskedelem büntethetősége.

19. A tevékeny megbánás

33. §

(1) Nem büntethető, aki az élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési, illetve vagyon elleni vétség vagy

háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig

beismerte, és közvetítői eljárás keretében - vagy azt megelőzően, de a közvetítői eljárás keretében

született megállapodásban jóváhagyva - a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette. E rendelkezés akkor is irányadó, ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül a személy elleni, közlekedési vagy vagyon elleni

bűncselekmény a meghatározó.

(2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elkövető az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmények esetében az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett

elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében - vagy azt

megelőzően, de a közvetítői eljárás keretében született megállapodásban jóváhagyva - a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette. E rendelkezés akkor is irányadó, ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül az élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési vagy a vagyon elleni bűncselekmény a meghatározó.

Ezek közül több érinti a nők elleni erőszak körébe eső bűncselekményeket. A vonatkozó szakirodalom ezekben az esetekben nem javasolja a közvetítői eljárás igénybe vételét. Erről részletesebben itt található információ: <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/lep-mediacio.pdf>

Ezért a közvetítői eljárás alkalmazásának kizárását javasoljuk az élet, testi épség és egészség, valamint az emberi szabadság körébe eső, a családon belüli erőszakot megvalósító bűncselekmények esetében, továbbá mindazon bűncselekményeknél, ahol az elkövető és a sértett állandó/rendszeres kapcsolatban van, az elkövetés erőszakos, és/vagy nem először fordult elő.

Javaslatunk:

(3) Az (1)-(2) bekezdés alkalmazásának nincs helye, ha az elkövető

- a) többszörös vagy különös visszaeső,
- b) a bűncselekményt bünszervezetben követte el,
- c) bűncselekménye halált okozott,
- d) a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt vagy a szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélté után, a szabadságvesztés végrehajtásának befejezése előtt, illetve próbára bocsátás vagy vádemelés elhalasztásának tartama alatt követte el,
- e) korábban szándékos bűncselekménye miatt közvetítői eljárásban vett részt, és ennek eredményeként vele szemben az (1) vagy (2) bekezdést alkalmazták, feltéve, hogy az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől az újabb szándékos bűncselekmény elkövetéséig két év még nem telt el vagy
- f) bűncselekménye családon belüli erőszakot valósít meg.**

20. A magánindítvány hiánya 35.§

(1) Az e törvényben meghatározott esetekben a bűncselekmény elkövetője csak magánindítványra büntethető.

Üdvözöljük e körben, hogy a megrontás a Tervezet értelmében már nem pusztán magánindítványra büntethető. Azonban a személy elleni bűncselekmények közül 13-ban írnak elő magánindítványt az eljáráshoz, s ezek közül 9 olyan bűncselekménytípus, amelyet az esetek nagy részében nők ellen követnek el, elsősorban párkapcsolatban: ezek a könnyű testi sértés, a szexuális erőszak alapesetei, a szexuális zaklatás, magánlaksértés, zaklatás, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, kiszolgáltatott személy megalázása, rágalmozás, becsületsértés, a hozzátartozó sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények (427. §). A Tervezet indoklásában ez áll: „A kizárólag

magánindítványra való büntethetőség jogpolitikai indoka egyes esetekben a bűncselekmény *nem kiemelkedő tárgyi súlya*, amikor is az állam a sértettre bízta annak eldöntését, hogy akarja-e az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását”. Ennek kinyilvánításával a nők azt az üzenetet kapják, hogy ők nem fontosak, az ellenük elkövetett erőszak az állam szerint mellékes cselekmény. A szexuális erőszak során *minden* áldozat halálfélelmet él meg. A fizikai erőszak után az áldozatok nagy része poszt-traumás stressztől szenved. Ezek az esetek semmiképp sem minősíthetők kisebb tárgyi súlyúnak. **A nők elleni erőszak áldozatai számára fenntartott jogsegély-szolgálatunk tapasztalata az, hogy a magánindítvány kívánalma a gyakorlatban visszatartja a nőket a jogérvényesítéstől, egyrészt a bántalmazótól jövő megfélemlítés, zsarolás, fenyegetés miatt, másrészt a járulékos anyagi teher okán. Ezért javasoljuk a családon belüli erőszak esetkörébe tartozó bűncselekményeknél a magánindítvány törlését.** Az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Bevacqua v. Bulgária*^{xi} ítéletben úgy nyilatkozott, hogy a vonatkozó bolgár jog, mely szerint a családtagok sérelmére elkövetett súlyos erőszakos cselekmények közül sok esetben a büntetőeljárás lefolytatása nem lehetséges a sértett aktív részvétele nélkül, bizonyos körülmények között felvetheti az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményrel való összeegyeztethetőség kérdését. Az Európa Tanács nők elleni erőszak felszámolásáról szóló Egyezménye szerint pedig az államoknak biztosítaniuk kell, hogy a fizikai erőszak, szexuális erőszak, kényszerházasság, női nemi szerv csonkítás, kényszerített abortusz és kényszersterilizáció nyomozása, illetve a büntetőeljárás lefolytatása nem függhet kizárólag az áldozat nyilatkozatától vagy feljelentésétől. (E ponton meg kell jegyeznünk, a Tervezet hiányossága, hogy nem tartalmaz a kényszerházasságok, a női nemi szerv csonkítás, a kényszerített abortusz és a kényszersterilizáció tárgyában büntetőjogi szankcionálást.) Az Egyezmény a magánindítvány tekintetében fenntartást mindössze a fizikai erőszak enyhébb eseteiben enged. Az államoknak biztosítaniuk kell azt is, hogy az eljárások akkor is folytatódhatnak, ha az áldozat a vallomását vagy feljelentését visszavonja, illetve együttműködését beszünteti. A nők elleni erőszak tárgyában elfogadott 52/86 számú ENSZ közgyűlési határozat továbbá kiemeli, hogy elsődlegesen az eljáró hatóságok felelőssége a büntetőeljárás indítása és ez a felelősség nem hagyható az erőszakot elszenvedett nőkre.^{xii}

Javaslatunk a büntetések körében:

37. §

(5) Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható. **Nem szabható ki szabadságvesztés helyett pénzbüntetés a családon belüli erőszak körébe eső bűncselekmények esetében.**

Indoklás: A családon belüli erőszak eseteiben az elkövetővel szemben alkalmazott pénzbüntetés általában a sértett nőt vagy a közös kiskorúakat is sújtja, ezért az, ezekben az esetekben kontraproduktív. A nemzetközi normák alapján a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak körébe tartozó bűncselekményekhez hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kell rendelni, figyelembe véve e cselekmények súlyosságát. A releváns tényállások büntetési tételeinek meghatározásánál ezt az általános alapelvet javasoljuk érvényesíteni. A nők elleni erőszak jogi szabályozásáról szóló ENSZ kézikönyv

ajánlása szerint a jogszabályoknak biztosítaniuk kell, hogy pénzbüntetést nem szabnak ki a családon belüli erőszak olyan eseteiben, ahol ez az áldozat/túlélő vagy gyermekei számára anyagi nehézséget okozna. ^{xiii}

Üdvözljük a Tervezet 56. § (3) bekezdésével bevezetett új rendelkezését, mely lehetővé teszi a nemi szabadság elleni bűncselekmény elkövetőjének eltiltását olyan foglalkozásoktól, melyek során gyerekekkel kerülhet kapcsolatba.

A 61. § kapcsán felhívjuk a figyelmet, hogy a családtagjai sérelmére rendszeresen vagy súlyosan erőszakot elkövető személy a közérdeket veszélyeztetőnek minősül, s vele szemben a kitiltás is alkalmazható büntetés.

KÜLÖNÖS RÉSZ

XIV. Fejezet

Az emberiség elleni bűncselekmények

151. § (1) Aki a lakosság elleni átfogó vagy módszeres támadás részeként

f) mást szexuális erőszakra vagy annak eltűrésére, prostitúcióra, magzat kihordására vagy magzatelhajtásra kényszerít, büntett miatt tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő.

Üdvözljük ezt és az emberiség elleni és háborús bűncselekmények fejezet alatt található több olyan bűncselekmény kodifikálását, melyek nevesítik és büntetni rendelik a nők ellen háborús konfliktusokban elkövetett tömeges erőszakot. A szöveg megfelel a nemzetközi emberi jogi normáknak, melyek átvételét a többi nők elleni erőszakkal foglalkozó bűncselekmény esetében is szorgalmazzuk.

XVI. Fejezet

Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények

A nők elleni erőszakkal foglalkozó civil szervezetek évek óta hangoztatják, hogy a családon belüli erőszakkal szembeni hatékony fellépés elengedhetetlen feltétele egy önálló törvényi tényállás megalkotása. Az ideológiai viták elkerülése végett a családon belüli erőszak kifejezése alternatívájaként elfogadhatónak tartjuk a partnerkapcsolati erőszak, párkapcsolati erőszak, nők elleni családon belüli erőszak terminusokat is. A kormányzati állásponttal szemben a női jogvédő egyesületek úgy vélik, az anyagi büntetőjog és a szabálysértési jog nem fedi le a családon belüli erőszak jelenségét, mivel a szabályozott tényállások sem kimerítően [a], sem pontosan [b] nem ragadják meg a családon belül elkövetett jogsértések formáit.

a) A családon belüli erőszak formái közt a szakirodalom megkülönbözteti a testi, lelki, szóbeli, szexuális és gazdasági erőszakot. Mindegyik típusnak számos megnyilvánulási formája létezik, s ezek közül jó néhány kívül esik a hatályos joganyagon. Jogsegélyszolgálatunk tapasztalata szerint az alábbi erőszakos magatartásokat nem rendelik jelenleg büntetni:

Fenyegető zaklatás: a Btk. 176/A. § nem terjed ki az áldozatok által gyakran elszenvedett

jogi zaklatásra, ami a volt partner értelmetlen és alaptalan jogi procedúráknak való rendszeres alávetését foglalja magában (eljárások kezdeményezése gyámhatóság, adóhatóság, egészségbiztosítási intézmények előtt, törvényességi felügyeleti eljárás indítása, lejárata rokonok, ismerősök, munkáltató előtt), de ugyanígy kívül reked a tényálláson az internetes visszaélés is, áruk, szolgáltatások rendelése a zaklatott személy adataival visszaélve. Nem veszi figyelembe a törvény az olyan zaklató elkövetési magatartásokat, melyek megjelenési formájukban nem bántóak, de egyértelműen zaklatásnak minősülnek, ha nem önmagukban, hanem kontextusban és az áldozatra gyakorolt romboló hatás szempontjából vizsgáljuk őket. Így például nem minősítette az ügyészség zaklatásnak azokat az sms-eket, melyek formálisan a közös gyerekekkel történő kapcsolattartás lebonyolításáról (is) szóltak, hatásukat tekintve azonban a volt feleséget fenyegető, megalázó, sértő tartalmúak voltak.

Nemi erőszak: Valamennyi nemzetközi emberi jogi dokumentum, testületi ajánlás, jogalkotási modell, sőt még az Emberi Jogok Európai Bírósága^{xiv} is kiemeli, hogy a szexuális erőszak bűncselekményét a beleegyezés hiányához, nem pedig az erőszak, illetve fenyegetés kifejtéséhez kell kötni. A magyar jognak a jelen Tervezetben alkalmazott szabályozási megoldása is büntetőjogi védelem nélkül hagyja azokat az áldozatokat, akiket úgy erőszakolnak meg, hogy ehhez nem alkalmaznak konkrét és kifejezett kényszert, csak a bántalmazó előzmények teremtik meg az erőszak előfeltételét.

Reprodukciós jogok gyakorlásának korlátozása: szintén nem rendezi a Tervezet a szexuális visszaélés ezen formáit, mint például a kényszerített terhesség, a fogamzásszabályozás lehetőségének korlátozása vagy teljes kizárása, kényszersterilizáció, kényszerabortusz. Ismertünk olyan esetet, ahol az áldozat 11 abortuszon esett keresztül, mert férje nem volt hajlandó védekezni és neki sem engedte azt.

Gazdasági erőszak: legtöbb formáját a Tervezet sem érinti, így nincs pönalizálva a családi kassa kisajátítása, a munkavállalás ellehetetlenítése, a gyerekek után járó állami juttatások kisajátítása, sőt, a „saját tulajdon megsemmisítése nem lehet bűncselekmény” elve miatt a közös tulajdonban levő javak bántalmazó általi megrongálására, megsemmisítésére a jog egyenesen felhatalmazza a bántalmazó partnert.

Személyi szabadság megsértése: nem jár el a nyomozóhatóság azokban az esetekben, ahol a szabadságtól való megfosztás nem fizikai erőszakkal, hanem megfélemlítéssel, zsarolással történik.

Lopás: nem minősül bűncselekménynek az az igen elterjedt gyakorlat, amikor a válófélben lévő vagy otthonról elköltözött férj egy teherautóba pakolja a közös lakás teljes ingóvagyonát, és véglegesen távozik onnan. A hatóság a feljelentés elutasításakor arra hivatkozik, hogy amíg nem történt meg a vagyonmegosztás, addig nem teljesül az „idegen dolog” kritérium.

b) A felhasználói tapasztalat azt mutatja, hogy a rendelkezésre álló büntető és szabálysértési tényállások nem képesek megragadni a családon belüli erőszak jelenségének lényegét. Bár elvileg az általános tényállások alkalmazhatóak ezekben az esetekben is, mégis hátrányos helyzetbe kerülnek a bántalmazottak, mert nem az ő helyzetüket tükrözik az adott rendelkezések: közvetett diszkrimináció valósul meg. A jogalkalmazó csak egy-egy szeparált bűncselekményt vizsgál, amiből nem áll össze a

bántalmazás folyamata. Mivel a jogilag megragadható epizódok jellemzően kisebb súlyúak, így az egyes cselekményért kiszabott büntetés is enyhe. A nők elleni családon belüli erőszak lényege pedig pont a két bűncselekménynek minősülő magatartást összekötő, azok hatását objektíve erősítő köztes időszak, a félelem, rettegés, szorongás, megaláztatás periódusa. Mivel az áldozatok maguk sem tudják a folyamatból elkülöníteni az egyes erőszak-eseteket, az igazságszolgáltatás aktorai viszont ezt várják tőlük, gyakran az együttműködés hiányával is megvádolják őket az eljárás során. Az egyszeri esetek szeparált elbírálása sokszor azt eredményezi, hogy nem tudnak különbséget tenni elkövető és áldozat között. Így, mivel a bántalmazott nem számolhat be az őt korábban ért bűncselekményekről, kontextus híján a jogalkalmazó támadásként értékeli a védekező cselekményt. A pontos és a konkrét társadalmi jelenségre reflektáló speciális törvényi szabályozás által elkerülhető lett volna, hogy ügyfelünk egy év felfüggesztett szabadságvesztés büntetést kapjon, amiért gázspray-vel lefújta a rá vasdoronggal támadó, őt korábban is rendszeresen megverő volt férjét. További problémát jelent, hogy az egymáshoz időben viszonylag közel eső bűncselekményeket a bíróság egyesíti, ám ugyanolyan enyhe szankciót szab ki, mint egy cselekmény esetében. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a jogalkalmazás során láthatatlanná válik és büntetlenül marad a bántalmazás egy jelentős része.

Ahogy azt korábban említettük, a női jogvédő szervezetek egy önálló tényállás megalkotásában látják a probléma kezelésének elsődleges megoldását, hasonlóan a svéd, portugál vagy lengyel jogrendszerekhez. Ezt a lehetőséget Sólyom László korábbi köztársasági elnök is felvetette 2009. január 5-én az Alkotmánybírósághoz intézett beadványában:

„Természetesen, ha a jogalkotó úgy ítéli meg, hogy az anyagi büntetőjog módosításra szorul a családon belüli erőszak megakadályozása érdekében, ezt a módosítást – az Alkotmány keretei között – végrehajthatja. Ez azzal az előnnyel is járna, hogy az esetlegesen még nem pönalizált magatartások esetén nem csak egyfajta szankció (a Törvény szerinti távoltartás), hanem a büntetőjog teljes eszközrendszere védené a potenciális sértetteket. Annak sincs akadálya, hogy a jogalkotó – szintén az Alkotmány keretei között – hatékonyabbá, gyorsabbá tegye a Be. szerinti távoltartás jogintézményének működését, vagy akár bővítsse a Be. alapján alkalmazható kényszerintézkedések körét. Azonban nem tekinthető arányosnak olyan magatartások súlyos szankcionálása, melyekről a jogalkotó egyébként nem nyilvánította ki, hogy társadalomra veszélyességük súlya miatt a büntetőeljárás keretében büntetendők.”^{xv}

Javaslatunk:

119. Családon belüli erőszak

177. § (1) Aki jelenlegi vagy volt hozzátartozója, partnere vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a közte és a sértett között fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve ismételten, tartósan vagy súlyosan érzelmi, fizikai, szóbeli, gazdasági vagy szexuális erőszakot követ el vagy ezzel fenyeget, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) kiskorú jelenlétében,

b) lőfegyverrel,

c) (megelőző) távoltartás hatálya alatt követi el.

Amennyiben a jogalkotó az önálló tényállás megalkotását valamely okból mégis elvetné, úgy az áldozatok hatékony jogvédelme érdekében javasoljuk, hogy a családon belüli erőszak körébe sorolható bűncselekmények esetében minősített esetként kerüljön szabályozásra, ha a sértett az elkövető jelenlegi vagy volt hozzátartozója, egyéb partnere, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy, illetve a közte és a sértett között fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyal visszaélve követi el a cselekményt. A fenti esetekben az alsó és a felső büntetési tétel egyharmaddal megemelkedik. A családon belüli erőszak önálló tényállásáról szakmai anyagaink itt olvashatóak:

<http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/lep-sui-generis.pdf> (röviden)

<http://noierdek.hu/?p=217> (hosszan)

114. Emberölés

171. §

(1) Aki mást megöl, büntetett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést

a) előre kitervelten,

b) nyereségvágyból,

c) aljas indokból vagy célból,

d) különös kegyetlenséggel,

e) hivatalos személy vagy külföldi hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt,

közfeladatot ellátó személy ellen, e feladatának teljesítése során, továbbá a hivatalos, a külföldi hivatalos vagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személy ellen,

f) több ember sérelmére,

g) több ember életét veszélyeztetve,

h) különös visszaesőként,

i) tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére

j) jelenlegi vagy volt hozzátartozója, egyéb partnere, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a közte és a sértett között fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyal visszaélve vagy

k) védekezésre képtelen személy sérelmére

követik el.

Indoklás: Szükségesnek tartjuk a családon belüli erőszak körében elkövetett emberölések minősített esetek közé sorolását, tekintettel e jelenség elterjedtségére és az ölési cselekményt megelőző évekre visszanyúló bántalmazás poklára. Azért is fontos nevesíteni a családon belüli erőszak esetkörét, mert elengedhetetlen annak a hibás jogalkalmazói gyakorlatnak a korrekciója, mely az ún. szerelemfáltásból elkövetett emberölést nem minősíti aljas indokból vagy célból elkövetettnek, ehelyett valamifajta torz romantikus érzelem megnyilvánulásaként az alapeset körébe sorolja.

115. Erős felindulásban elkövetett emberölés

173. §

Aki más méltányolható okból származó erős felindulásban megöl, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Javasoljuk ennek a paragrafusnak a törlését. Nem látjuk a privilegizált eset fenntartásának indokát, ugyanis ez a tényállás a gyakorlatban kétféle emberi élethelyzetet fed le: a közterületen összeverekedő embereket vagy az ún. szerelemféléstől partnerüket meggyilkoló személyeket. Álláspontunk szerint egyik eset sem indokolja a privilegizált minősítést. Amennyiben a jogalkotó valamely okból mégis ragaszkodik ehhez a tényálláshoz, úgy javasoljuk egyértelművé tenni, hogy a párkapcsolati erőszak eseteire ez nem alkalmazható.

Ehelyett javasoljuk:

115. Újszülött megölése

173. §

Az a nő, aki születő gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után megöli, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő."

A 2003-ban megszüntetett privilegizált tényállás visszaállítását a megváltozott tudatállapotú szülő nő speciális helyzete megköveteli. Igazságtalan és a szülő nő testi és lelki állapotát figyelmen kívül hagyó a Tervezetnek a jelenlegi szabályozást konzerváló rendelkezése, mely a szülő nő által újszülött gyermeke sérelmére elkövetett emberölést a szándékos emberölés tényállása alatt rendeli büntetni, figyelmen kívül hagyva ezáltal egy, a tudatot akár súlyosan is befolyásolni tudó állapotot.

117. Magzatelhajtás

175. §

~~(1) Aki más magzatát elhajtja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.~~

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a magzatelhajtást

a) üzletszerűen,

b) az állapotos nő beleegyezése nélkül vagy

c) súlyos testi sérülést vagy életveszélyt okozva követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a magzatelhajtás az állapotos nő halálát okozza.

~~(4) Az a nő, aki magzatát elhajtja, vagy elhajtja, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.~~

Tekintettel arra, hogy a művi terhességmegszakítás legális beavatkozás Magyarországon, semmi nem indokolja e cselekmény pönalizálását, ezt legfeljebb szabálysértésként tudjuk elképzelni.

118. Testi sértés

176. § (1) Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, testi sértést követ el.

A családon belüli erőszak szabályozására vonatkozó javaslatunk értelemszerűen erre a tényállásra hangsúlyosan is vonatkoznak. Ha az önálló bűncselekmény valamely okból nem kerül elfogadásra, javasoljuk, hogy a családon belüli erőszak esetköre a minősített

esetek között kerüljön nevesítésre.

A súlyos testi sértésre vonatkozó büntetési tétel megemelését javasoljuk, különös tekintettel a minősített esetekre.

XVIII. Fejezet

Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények

130. Kábítószer-kereskedelem

192. §

(2) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) jelentős mennyiségű kábítószerre,

b) bűnszövetségben,

c) más védekezésre, akaratnyilvánításra képtelen állapotának előidézése céljából, ezen állapot kihasználásával a nemi élet szabadsága elleni bűncselekményt elkövetve, illetve

d) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva követik el.

Szükségesnek látjuk kitérni arra az egyre gyakrabban előforduló esetkörre, amikor fiatal lányokat tudtukon kívül ún. party drogokkal elkábítanak, majd megerőszakolnak. Különösen kegyetlen az erőszak ezen formája tekintettel a trauma súlyára, amit az okoz, hogy az áldozatnak még az emlékei is csak homályosak lehetnek, ami nyilvánvalóan a későbbi bizonyítás ellehetetlenítését is célozza a bármilyen ellenállás előre kizárásán kívül.

XIX. Fejezet

Az emberi szabadság elleni bűncselekmények

145. Emberkereskedelem

215. §

(1) Aki mást

a) elad, megvásárol, ellenszolgáltatásként átad, vagy átvesz, más személyért elcserél, illetve

b) az a) pontban meghatározottak érdekében toboroz, szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak

megszerez,

bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Sajnálattal látjuk, hogy e tényállást (a büntetési tétel kivételével) a Tervezet változatlan formában tartotta fenn, noha évek óta hangoztatjuk, hogy a hatékony jogalkalmazás megkönnyítése céljából e bűncselekmény jogi szabályozása több ok miatt is módosításra szorul. A tényállás elkövetési magatartásai (az eladás, megvásárlás, átadás vagy átvétel, ill. az elcserélés), ha az áldozat nem tud vagy nem akar vallomást tenni erről, nehezen bizonyíthatóak. Nem véletlen, hogy ezen elkövetési magatartások a nemzetközi normák emberkereskedelem-definíciójában nem szerepelnek. Emiatt emberkereskedelem helyett a legtöbbször, még a nyilvánvaló esetekben is csak kizártság, illetve kerítés miatt indítanak eljárást. Ez komoly hátrányokkal jár: egyrészt a sértetteket nem illeti meg áldozati státusz és az ezzel járó védelem, másrészt nem a súlyának megfelelően jelenik meg a bűnügyi statisztikában az emberkereskedelem. (A bűnügyi statisztika helyes

vezetése nem mellékes kérdés.) Az emberkereskedelem tényállása az alapesetben absztrakt, a valóságban nem létező módon jelenik meg, mintha az lenne a bűncselekmény tipikus előfordulása, hogy valakit minden különösebb cél nélkül, kényszer nélkül, alá- és fölérendeltség nélkül eladnak valakinek. A bűncselekmény leírása meg sem említi a prostitúció vagy a szexuális kizsákmányolás fogalmát, míg a nemzetközi normák által használt emberkereskedelem-definíció tartalmazza a kizsákmányolási célzatot. Az emberkereskedelem és a prostitúció összefüggésére csupán a (2) f) utal, de az is csak részlegesen, hiszen az adásvétel célja valójában nem a sértettel való szexuális cselekmény (és főleg nem egy-egy alkalommal), hanem a sértett szexuális kizsákmányolása: hogy további harmadik személyekkel folytatandó szexuális aktusokból bevételt, ellenszolgáltatást hozzon azoknak, akik őt megvették. A vonatkozó nemzetközi dokumentumok^{xvi} az emberkereskedelem tényállási elemeként olyan cselekményeket határoznak meg, melyek a Tervezetben csak esetleges eszközcselekményként szerepelnek. Javasoljuk az emberkereskedelemmel és a prostitúcióval foglalkozó törvényhelyek összehangolását egymással, s olyan törvényi tényállás megalkotását, mely lehetővé teszi e bűncselekmények könnyebb felderítését és nem akadályozzák a bizonyítást. A „Jog, jogvédelem, ellátás” c. kötetünkben részletes javaslatokat fogalmaztunk meg a jogi szabályozás tekintetében: http://www.mona-hungary.hu/kepek/upload/2010-11/Jog_jogv%C3%A9delem_ell%C3%A1t%C3%A1s_Hun.pdf

XX. Fejezet

~~A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények~~

A nemi önrendelkezés elleni bűncselekmények

Az ENSZ Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Minden Formájának Kiküszöbölésével foglalkozó Bizottsága (CEDAW) utoljára 2007-ben fejezte ki aggodalmát amiatt, "hogy a szexuális bűncselekményeket a magyar Büntető Törvénykönyv a nemi erkölcs, nem pedig a nők testi épséghez és biztonságához fűződő joga megsértéseként kezeli."^{xvii} Emlékeztetünk rá, hogy az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium 2009 májusában kiadott közleményében maga is elismeri, hogy a *büntető törvénykönyv által alkalmazott "nemi erkölcs elleni bűncselekmények" fogalma mára elavult^{xviii}, így érthetetlen számunkra, hogy mégis szerepel a Tervezetben. Míg Európa országaiban korábban általános volt a szexuális bűncselekményeket a szemérem, illetve a nemi erkölcs elleni cselekményként meghatározni, a XX. század második felétől lezajlott kodifikációk eredményeként ez Belgium kivételével teljesen megszűnt. Jelenleg a nemi bűncselekmények a nemi szabadság és testi integritás elleni bűncselekmények (Ausztria), a nemi önrendelkezés elleni bűncselekmények (Németország), illetve szexuális bűncselekmények (Anglia, Írország, Svédország) fejezetcímek alatt találhatóak. Mivel ez elvi jelentőséggel bír, jogalkalmazási kérdéseket pedig nem érint, nem látjuk akadályát a terminológia változtatási javaslatunk elfogadásának.*

149. Szexuális erőszak

219. §

1) Aki mással annak kifejezett beleegyezése nélkül szexuális kapcsolatot létesít, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ugyanígy büntetendő az is, aki másnak védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát kihasználva létesít ilyen személlyel szexuális kapcsolatot. Tizennégy év alatti személyt beleegyezés adására

képtelennek kell tekinteni.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sértettet a szexuális aktusra erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel kényszerítették.

b) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen létesítenek szexuális aktust.

(3) A büntetés tíztől húsz évig terjedő szabadságvesztés, ha a sértettel létesített szexuális aktus a (2) bekezdés (a) és (b) pontja szerint is minősül.

(4) Szexuális aktus minden olyan cselekmény, amely a személy szexuális önrendelkezését sérti, amennyiben az meghaladja az egyszeri futó érintés mértékét.

Üdvözljük a Tervezet azon részét, mely szexuális erőszak cím alatt összevonta az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak tényállását. A nemzetközi standardoknak megfelelő és a kor igényeit is kielégítő az e fejezetben legjelentősebb terminológiai változtatás, pl. a közösülés és fajtalanság szavak elhagyása, az üzletszerű kéjelgés helyett „prostituáció” használata. Ugyanakkor a modernizálás és a nemzetközi dokumentumoknak való megfelelés felemásra sikerült. Továbbra is megmaradtak olyan sokat kritizált tényállások, mint a „megrontás” vagy a „vérfertőzés”, s a szexuális erőszak kodifikálása még mindig nem felel meg a civil és nemzetközi ajánlásoknak. Az Emberi Jogok Európai Bírósága az M.C. v. Bulgária ítéletben^{xix} utalt a nemi erőszak szabályozása tekintetében lezajlott nemzetközi jogfejlődésre, mely az erőszak alkalmazása helyett a beleegyezés hiányát követeli meg a cselekmény megvalósulásához. A Bíróság kiemelte, hogy az államnak az Egyezmény 3. és 8. Cikke alapján fennálló pozitív kötelezettsége megköveteli bármely, a beleegyezés hiányán alapuló szexuális cselekmény büntetendővé nyilvánítását és a hatékony büntetőeljárás lefolytatását. Az emberi jogi megközelítést támasztja alá az ENSZ CEDAW Bizottságának legutóbbi ajánlása is, melyben sürgették Magyarországot a törvények átalakítására oly módon, hogy a nemi erőszakot beleegyezés nélküli nemi aktusként határozzák meg. Ugyanígy az Európa Tanács Miniszterek Bizottságának R (2002) 5. számú ajánlása^{xx} a nők erőszakkal szembeni védelméről felhívja a tagállamokat minden olyan szexuális cselekmény büntetendővé nyilvánítására, amely nem a sértett beleegyezésén alapul, még akkor is, ha nem mutatja jeleit az ellenállásnak. Mindezek alapján a fenti szövegjavaslattal éltünk.

150. Megrontás

220. §

151. Vérfertőzés

221. §

A „Megrontás” és a „Vérfertőzés” bűncselekmények megszüntetését javasoljuk, azok ugyanis a családon belüli szexuális erőszak fenntartását konzerválják. Jogsegélytapasztalatunk szerint ezen bűncselekmények megállapítására azokban az esetekben kerül sor, amikor az erőszakos elemet az eljárás során a hatóság nem tudja bebizonyítani. Azt a csekély számú, valóban konszenzuális szexuális kapcsolatot pedig, amely egy tizenhét éves aluli gyermek és egy vele hatalmi viszonyban lévő személy között jön létre, tekintettel a visszaélés aránytalanul magas lehetőségére is, az államnak nem kell legitimálnia. Az e tényállások alá eső cselekmények a Tervezet 219. § alá vonhatóak, s az

alapján bírálhatóak el. Amennyiben a 221. §-t a jogalkotó mégis fent kívánná tartani, úgy javasoljuk a 222. § eltörlését, ugyanis az incesztus esetek jelentős részében a visszaélés folytatódik a gyermek tizennyolcadik életévén túl is. A tapasztalat azt mutatja, hogy az elkövetők ezt a szabályt az áldozatok zsarolására, megfélemlítésére használják ki.

153. Gyermekprostitúció kihasználása

224. §

(1) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt prostitúcióra

a) felajánl, vagy felhív, büntett miatt három évig,

b) rábír, egy évtől öt évig,

c) kényszerít, két évtől nyolc évig

terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló Egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a szexuális erőszak eseteire hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók alkalmazását írja elő, figyelembe véve a cselekmények súlyosságát. Üdvözlendő, hogy a gyermekprostitúció használatának tilalma a Tervezetben nem a „megrontás” tényállás alatt szerepel. A kiskorú prostituált használata nehezen bizonyítható. A sértett – a prostituált – általában nem tesz terhelő vallomást sem futtatóira, sem veőire. Ezért a bűncselekmény felderítése sok esetben titkos nyomozási módszerek bevetését tenné szükségessé, amelyek használatát a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. Törvény (BE) szabályozza, ugyanakkor hasznosnak tartanánk, ha az új büntető törvénykönyv elfogadását követő képzések során felhívnák a jogalkalmazók figyelmét a gyermek prostituált vásárlójának felderítésére is alkalmazható titkos nyomozási módszerek lehetőségére. Javasoljuk annak egyértelművé tételét, hogy a prostituált korának nem ismerete ne adjon felmentést a bűncselekmény jogkövetkezményei alól.

154. Prostitúció elősegítése

225. §

155. Kitartottság

226. §

156. Kerítés

227. §

E tényállások még a minősített esetek között sem említik meg a lehetséges (és nagyon is gyakori) kapcsolatot az emberkereskedelemmel. A jelenség valóságának megragadáshoz elengedhetetlen a prostitúció és az emberkereskedelem összefüggő kezelése.

Szexuális zaklatás

228. § (2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki mással szemben olyan szeméremszéttő magatartást tanúsít, amely a sértett emberi méltóságát sérti.

Meglepve tapasztaltuk, hogy a javaslat legutóbbi változatából eltűnt a szexuális zaklatás szankcionálása, és javasoljuk annak visszahelyezését a törvénybe.

160. Értelmező rendelkezések

231. §

(1) E fejezet alkalmazásában

a) szexuális cselekmény: a közösülés és minden súlyosan szeméremszéttő cselekmény,

amely valakinek a nemi önrendelkezési jogát és/vagy testi integritását sérti vagy veszélyezteti a nemi-

vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul,

b) prostitúció: a rendszeres, **anyagi ellenszolgáltatás fejében végzett szexuális rendelkezésre állás**. haszonszerzés céljából történő szexuális cselekmény végzése.

(2) A 223. § alkalmazásában

a) pornográf felvétel: az olyan videó-, film-, vagy fényképfelvétel, illetve más módon előállított képfelvétel, **amely a nők és a férfiak hatalmi egyenlőtlenségére építve a nőket szexuális tárgyként ábrázolja a készítő vagy a felhasználó ilyen irányú igényeinek kielégítésére** nemiséget súlyosan szeméremsértő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon ábrázolja,

b) pornográf műsor: a nemiséget súlyosan szeméremsértő nyíltsággal megjelenítő, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló cselekvés vagy előadás.

Indoklás: A szexuális visszaélés valamennyi formája a hatalommal való visszaélés eszköze, melyeknek nincs köze a nemi vágyhoz. A Tervezetben a pornográf felvétel, illetve műsor meghatározása nincs összhangban az Európa Tanács gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni védelméről szóló Egyezmény definíciójával, ezért szükséges annak harmonizálása.

XXI. Fejezet

A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények

163. Kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása

234. §

Aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás

kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is önhibájából akadályozza,

vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az Európa Tanács nők elleni erőszak felszámolásáról szóló Egyezménye^{xxi} kiemeli, hogy a részes államoknak jogszabályi és egyéni intézkedésekkel biztosítaniuk kell, hogy a gyermekelhelyezési és kapcsolattartási döntéseknél a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak előzményi cselekményeit figyelme veszik. Biztosítani kell továbbá azt is, hogy a kapcsolattartási jog, illetve a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos jogok gyakorlása nem veszélyezteti az áldozatok, illetve a gyermekek jogait. Amennyiben az állam nem tesz eleget ennek a kötelezettségének, ráadásul az előzmények figyelembe vétele nélkül büntetőjogi szankciókkal sújtja a kvázi „helyette intézkedő” áldozatot, a kellő gondossággal való eljárás kötelezettségének semmiképpen nem tesz eleget. Ennek ismeretében különösen meglepő, hogy a vonatkozó hatásvizsgálati lap e tényállás tekintetében a nemzetközi előírásoknak való megfelelésre hivatkozik. Jogsegély tapasztalatunk azt mutatja, hogy a kapcsolattartás meghatározásánál a bíróság, illetve a gyámhatóság nem veszi figyelembe a családon belüli erőszak tényét, így az e tényállás alapján eljárás alá vont szülő az esetek nagy számában a gyermekét a bántalmazó szülőtől védelmező személy, mely súlyos visszaélésekhez vezet.

Valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélni: a különböző életviszonyok, erkölcsi és jogi normák védelmében az emberi jogokat és szabadságokat szükségképpen korlátozó büntetőjogi eszközrendszert csak a feltétlenül szükséges esetben és arányos mértékben indokolt igénybe venni. A büntetőjog

a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. Véleményünk szerint a kapcsolattartási jog biztosítására más jogágak – polgári és közigazgatási jog – elegendő eszközöket tartalmaznak, így a büntetőjogi rendelkezés aránytalanul sújtja a gyermeke testi, lelki biztonságát védelmező szülőt. Mindezek alapján javasoljuk e tényállás törlését az új törvénykönyvből.

Abban az esetben, ha a jogalkotó valamely okból e javaslatunkat nem fogadná meg, szükségesnek találjuk egyértelművé tenni, hogy nem büntethető az elkövető, ha a kapcsolattartás akadályozására a kapcsolattartásra jogosult személy által kifejtett családon belüli erőszak miatt kerül sor.

XXII. Fejezet

Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények

175. Zaklatás

247. §

(1) Aki **más életét nem kívánt módon rendszeresen, tartósan vagy súlyosan megzavarja, mely az életminőség romlásához vezet** ~~abból a célból, hogy más megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja,~~ ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki félelemkeltés céljából

a) más vagy rá tekintettel **harmadik személyt** hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó

bűntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy

b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül

vesélyeztető esemény következik be,

vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki a zaklatást

a) házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa, **egyéb jelenlegi és volt partnere** sérelmére,

b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve

c) hatalmi helyzetével visszaélve

követi el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évig, a (2) bekezdésben meghatározott

esetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Javasoljuk az alap és minősített esetből is a célzat törlését, ugyanis a zaklatónak nem célja, hanem egyik eszköze a megfélemlítés, magánszféra megsértése, félelemkeltés. A zaklatás célja, hogy az áldozat felett hatalmat gyakoroljon, azt megszerezze, visszaszerezze, közvetlenül pedig a legtöbb esetben az, hogy a sértettet bele(vissza)kényszerítse egy olyan kapcsolatba, amit ő nem akar, vagy megtorolja rajta, hogy nem lépett bele vagy megszakított egy ilyen kapcsolatot. A célzat meghatározása aggályos egyrészt abból a szempontból, hogy az áldozatra gyakorolt hatás helyett azt vizsgálja, hogy mi volt az elkövető szándéka, másrészt pedig a legtöbb zaklatónak

meggyőződése, hogy nem félelemkeltésből követi el a cselekményét, sokkal inkább olyan romantikus indokokkal legitimálja tettét, mint „szerelemfáltás”, „elszakadni nem tudás”, „kóros ragaszkodás”, stb. Indokolt a bűncselekmény megállapítása nem csak rendszeres vagy tartós, de egyszeri, ám súlyos cselekmény esetén is. Nincs jogpolitikai indoka a fenyegetett személy hozzátartozóra való leszűkítésére, hisz rendszeres, hogy a fenyegetés passzív alanya nem a zaklatás célszemélyének hozzátartozója, hanem valamely más, hozzátartozónak jogilag nem minősülő, ám számára fontos, hozzá közel álló személy, akin keresztül az elkövető ugyanúgy eléri célját.

A minősített eset alkalmazása indokolt a családon, partnerkapcsolaton belüli erőszak esetkörébe tartozó valamennyi kapcsolat esetében, nem csak a volt vagy jelenlegi házastársnál, élettársnál. Nem tartjuk szerencsésnek, hogy a Tervezet nem tartalmazza a korábbi példálózó felsorolást az elkövetési magatartásokról. Ezt nem megszüntetni, hanem inkább kiegészíteni kellett volna, olyan nem tipikus, ám zaklatónak tekintett cselekményekkel, melyek a jogalkalmazás során még nem tudtak gyökeret verni. Így javasoljuk a beiktatását az ún. jogi zaklatásnak, ami a volt partner értelmetlen és alaptalan jogi procedúráknak való rendszeres alávetését foglalja magában, de ugyanígy jellemző az internetes visszaélés is, áruk, szolgáltatások rendelése a zaklatott személy adataival visszaélve. Fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet az olyan zaklató elkövetési magatartásokra is, melyek megjelenési formájukban nem bántóak, de egyértelműen zaklatásnak minősülnek, ha nem önmagukban, hanem kontextusban és az áldozatra gyakorolt romboló hatás szempontjából vizsgáljuk őket. Erre példa a szerelmes levelekkel bombázás, nagy mennyiségű virágcsokor küldése minden nap, testérintés, stb.

XXIII. Fejezet

A közlekedési bűncselekmények

184. A közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény

E pont alatt található törvényi tényállások mindegyike esetében minősített esetként beiktatni javasoljuk:

a) egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény súlyos testi sértést okoz, **a járműben tizennyolc éven aluli személy tartózkodik vagy ha a bűncselekmény célja félelemkeltés.**

Indoklás: Erre a kiegészítésnek azért látjuk szükségét, mert gyakori megnyilvánulási formája a családon belüli erőszaknak, amikor a kapcsolattartás során a kapcsolattartás jogosultja a közlekedési szabályok megszegését a vele utazó gyermek, illetve az őt nevelő szülő megfélemlítése céljából követi el, például gyermekülés nélkül szállítja a kisgyermeket, a vezető ülés melletti ülésen előre ülteti a kiskorút, szándékosan ittasan vezet gyermekkel a kocsijában, stb.

293. Garázdaság

383. §

(1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas

arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan,

b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva,

c) családon belüli erőszakot megvalósítva

d) fegyveresen,

e) felfegyverkezve, vagy

f) nyilvános rendezvényen

követik el.

XXXVII. Fejezet

A vagyon elleni bűncselekmények jelentős részében (lopás 414. §, rongálás 415. §, sikkasztás 416. §, jogtalan elsajátítás 422. §, jármű önkényes elvétele 424. §) a jogsegélyszolgálat tapasztalatai szerint nem indítható el a büntetőeljárás az „idegen dolog” tényállási elem miatt azokban az esetekben, ahol a vagyoni bűncselekmény elkövetője és sértettje közt vagyonközösség áll fenn. Ezért javasoljuk olyan kitétel törvénybe iktatását, mely ezen bűncselekmények esetén kivételt teremt erre az esetkörre.

Budapest, 2012. március 8.

Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, Tóth Györgyi elnök

Magyarországi Női Alapítvány, Zentai Violetta, elnök

Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület, Tóth Györgyi elnök

Patriarchátust Ellenzők Társasága Jogvédő Egyesület, Tüdő Petra elnök

- ⁱ A/61/122/Add.1 In-depth study on all forms of violence against women, Report of the Secretary-General 6 July 2006
- ⁱⁱ Európa Tanács, 2006: „Leltár tanulmány” [Stocktaking Study]: Az Európa Tanács tagországaiban a nők elleni erőszakkal szemben tett intézkedésekről és tevékenységről http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/CDEG%282006%293_en.pdf
- ⁱⁱⁱ <http://nokjoga.hu/alapinformaciok/statisztikak>
- ^{iv} Tóth Olga: Erőszak a családban, TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, 12. 1999.
- ^v Európa Tanács, 2006: „Leltár tanulmány” [Stocktaking Study]: Az Európa Tanács tagországaiban a nők elleni erőszakkal szemben tett intézkedésekről és tevékenységről http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/CDEG%282006%293_en.pdf
- ^{vi} Lásd: UN Declaration on the Elimination of Violence against Women, és az Európa Tanács (ET) Egyezménye a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról.
- ^{vii} CETS No. 210. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=210&CM=8&DF=&CL=ENG>
- ^{viii} Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse
- ^{ix} Convention on Action against Trafficking in Human Beings
- ^x Report of the meeting of the intergovernmental expert group to review and update the Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice; 15 (k) pont
- ^{xi} Bevacqua and S. v. Bulgaria (Application No. 71127/01), 82. pont
- ^{xii} *Model Strategies and Practical Measures (...), 7(b)*
- ^{xiii} Handbook for legislation on violence against women. United Nations, New York 2010, 52. oldal
- ^{xiv} M.C. v. Bulgaria, (39272/98) [2003] ECHR 646 (2003. December 4.)
- ^{xv} **Sólyom László köztársasági elnök indítványa az Alkotmánybírósághoz a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény alkotmányossági véleményezésére, 2009. január 5.**
- ^{xvi} Az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményének emberkereskedelem tárgyú kiegészítő jegyzőkönyve, az Európa Tanács vonatkozó egyezménye, valamint az emberkereskedelem témájában született EU irányelv
- ^{xvii} <http://patent.org.hu/hirek/n%C5%91i-jogok/a-cedaw-bizottsag-magyarorszag-nak-szolo-megallapitasai>
- ^{xviii} http://www.nol.hu/belfold/20090514-nem_biznak_a_megeroszakolt_nok_a_hatosagokban
- ^{xix} M.C. v. Bulgaria, (39272/98) [2003] ECHR 646 (2003. December 4.)
- ^{xx} http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Rec%282002%295_Hungarian.pdf
- ^{xxi} CETS No. 210. Európa Tanács (ET) Egyezménye a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról

A véleményezéshez felhasznált főbb nemzetközi normák és egyéb dokumentumok:

EURÓPAI UNIÓ:

DIRECTIVE 2011/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA
<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodeId=9c9ba3cd-794b-4a57-b534->

ad89effac575&fileName=Directive+THB+L+101+15+april+2011.pdf&fileType=pdf

ENSZ:

Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

General Recommendation 19 of the UN CEDAW Committee to the CEDAW Convention

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/index.html>

Declaration on the Elimination of Violence against Women

<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/reports.htm#declaration>

General Assembly Resolution on Elimination of domestic violence against women

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/503/40/PDF/N0350340.pdf?OpenElement>

Crime prevention and criminal justice measures to eliminate violence against women. Annex: Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice. General Assembly Resolution A/RES/52/86, 2 February 1998

<http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=A/RES/52/86&Lang=E>

Report of the meeting of the intergovernmental expert group to review and update the Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice held in Bangkok from 23 to 25 March 2009. United Nations Economic and Social Council, Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, E/CN.15/2010/2, 26 June 2009

http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Report_to_review_and_update_model_strategies_and_practical_measures_on_elimination_of_violence_against_women_Bangkok_March_2009.pdf

Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, submitted in accordance with Commission on Human Rights resolution 1995/85: **A framework for model legislation on domestic violence.** United Nations, Economic and Social Council, Commission on Human Rights, E/CN.4/1996/53/Add.2, 2 February 1996

<http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/0a7aa1c3f8de6f9a802566d700530914>

Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk: **Indicators on violence against women and State response. Human Rights Council, A/HRC/7/6 29 January 2008**

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/7session/A-HRC-7-6.doc>

THE DUE DILIGENCE STANDARD AS A TOOL FOR THE ELIMINATION OF VIOLENCE AGAINST WOMEN. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk. United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, E/CN.4/2006/61 20 January 2006

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/103/50/PDF/G0610350.pdf?OpenElement>

Handbook for legislation on violence against women. United Nations, New York 2010

<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on>

[%20violence%20against%20women.pdf](#)

The Secretary General's in-depth study of all forms of violence against women

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/419/74/PDF/N0641974.pdf?OpenElement>

EURÓPA TANÁCS:

Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence

[http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality/05._violence_against_women/003_Rec\(2002\)05.asp](http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality/05._violence_against_women/003_Rec(2002)05.asp)

**Convention on Action against Trafficking in Human Beings
CETS No.: 197**

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm>

**Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse CETS
No.: 201**

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/201.htm>